

Nationella prov i matematik: stöd vid betygssättning?

Marcus Sundhäll, Frida Wetterstrand, Per Nilsson & Christian Lundahl
Örebro universitet

Inledning

De nationella proven har flera olika syften. Med fokus på hur de ska användas går det dock historiskt sett att tala om två övergripande syften. Det första handlar om att stimulera en ämnesdidaktisk utveckling bland lärarna och på skolorna, medan det andra syftet är att ge svar på frågor av nationellt intresse, som kvalitet och likvärdighet i undervisningen (Lundahl 2009). I samband med den senaste läroplansreformen 2011 tillkom också som ett tredje syfte att kontrollera likvärdigheten i lärares bedömningar (Regeringen 2011). I en ny avhandling om de nationella proven i matematik i årskurs 3 framhåller Anette Bagger (2015) hur praktiken med nationella prov å ena sidan präglas av en test- kontroll och tävlingsdiskurs och å andra sidan av en omsorgsdiskurs. I en rapport från Skolverket (2015) styrks bilden av att proven i praktiken domineras av sina kontrollerande syften, som mätinstrument av elevernas kunskaper såväl som verktyg för likvärdig bedömning. I rapporten har lärare, skolledare och elever intervjuats för att undersöka nationella provens inverkan på lärare och skolans arbete i grundskolans år 6 och 9 gällande samtliga ämnen som nationella provet ges i.

Syftet med detta paper är sprunget ur nationella provens syfte att kontrollera likvärdigheten i lärares bedömningar och betygssättning, Studiens forskningsfråga är: vilka möjligheter och problem uttalar matematiklärare med användandet av nationella prov som stöd vid betygssättning?

Metod

Denna studie är en del av en större studie. I studien genomfördes semistrukturerade intervjuer med sammanlagt 49 lärare med erfarenhet från de nationella proven, undervisande i olika ämnen och i årskurs 6 och årskurs 9. Intervjuerna genomfördes i grupp. I detta paper har vi analyserat utsagorna från de 17 lärare i den större studien som genomförde de nationella proven i matematik under våren 2014. Lärarna vars utsagor vi analyserat var jämnt fördelat mellan lärare med erfarenhet från nationella proven i matematik i årskurs 6 och årskurs 9.

I analysen har vi i flera omgångar kategoriserat lärarnas utsagor i syfte att hitta likheter och skillnader i utsagorna. Initialt kategoriserade vi lärarnas utsagor tematiskt utifrån vilket innehållsligt område de handlade om, exempelvis förberedelser inför proven, hur provsituationen går till, bedömningsarbetet, effekter av proven. I dessa kategorier försökte vi sedan se likheter och skillnader mellan lärarna i stort, men också mellan lärarna som genomfört nationella prov i årskurs 6 och årskurs 9. Vår analys fördjupades sedan inom kategorin bedömning, där vi fann ett gemensamt dilemma bland de deltagande matematiklärarna, oavsett vilken årskurs proven genomförts i. Detta dilemma beskriver vi mer ingående under resultatdelen.

Resultat

Lärarna vars utsagor vi analyserat ger uttryck för en konflikt mellan nationella provens stödjande funktion och deras kunskapskontrollerande funktion. Å ena sidan anser lärarna att proven är en hjälp att kontrollera elevernas kunskaper. Å andra sidan menar lärarna att proven inte kan mäta elevernas hela matematikkunnande. Proven kan, och är för de flesta lärarna i studien, ett av flera stöd för deras betygssättning. Lärarna ser *risiker* med att lägga för stor, eller all, vikt på provens resultat och utgå enbart från proven vid betygssättning. Dock uppger lärarna ha tryck på sig att kunna motivera och försvara avvikelser mellan provresultat och det betyg eleven får i slutet av terminen. Detta tryck kommer från media, skolhuvudmän, politiker och Skolverket. Lärarna upplever sig bli ifrågasatta av dessa instanser om det finns skillnader mellan resultatet på nationella proven och elevens terminsbetyg. Det finns således en konflikt mellan provens kunskapskontrollerande och stöttande funktion enligt lärarnas utsagor.

Det är framförallt hur media, skolhuvudmän, politiker och Skolverket förstärker provens centrala betydelse genom att ifrågasätta diskrepanser mellan resultat på nationella proven och termins- eller slutbetyg som lärarna uttrycker vara ett problem.

Sammanfattningsvis uppskattar lärarna nationella provens kontrollerande funktion av elevernas kunskaper, samt möjligheten att använda nationella provens resultat som ett av flera stöd vid betygssättning. Dock uppger lärarna att nationella provens resultat, på grund av yttre påverkan får en allt för stor roll vid betygssättningen, vilket de upplever som problematiskt.

Diskussion

Problemet som lärarna lyfter med att använda nationella proven som stöd i betygssättningen är att provresultaten får för stor plats, på grund av yttre påverkan. Enligt Skolverkets riktlinjer ska provresultaten vara en stödjande funktion vid betygssättning, men lärarna upplever att detta inte går att efterfölja fullt ut. Det betyder att den stöttande funktionen förminskas till förmån för den kontrollerande funktionen, i hänseende att den ska kontrollera att lärarna gör korrekta bedömningar. Vi vill öppna upp för en diskussion kring hur detta problem kan undvikas.

I vår studie ser vi liksom Bagger (2015) en stark test-kontrolldiskurs. Även de andra två diskurserna som Bagger lyfter fram finns i vårt material, men dessa skulle kunna vara material till en annan studie.

Referenser

- Bagger, A. (2015). *Prövningen av en skola för alla. Nationella prov I matematik I det tredje skolåret. Institutionen för naturvetenskapernas och matematikens didaktik*. Diss: Umeå universitet.
- Lundahl, C. (2009): *Varför nationella prov? – framväxt, dilemman, utmaningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2015): *De nationella proven och deras effekter i årskurs 6 och 9 – en intervjustudie med elever, lärare och skolledare*. I tryck.
- Regeringen (2011): *Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende Statens Skolverk*. Regeringsbeslut I:12. Hämtat 2015-12-04 från: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=14188>